

Bilaga 3.

Häckande kust- och sjöfåglar på öar längs Gotlands ostkust

Kjell Larsson, Linnéuniversitetet, 391 82 Kalmar

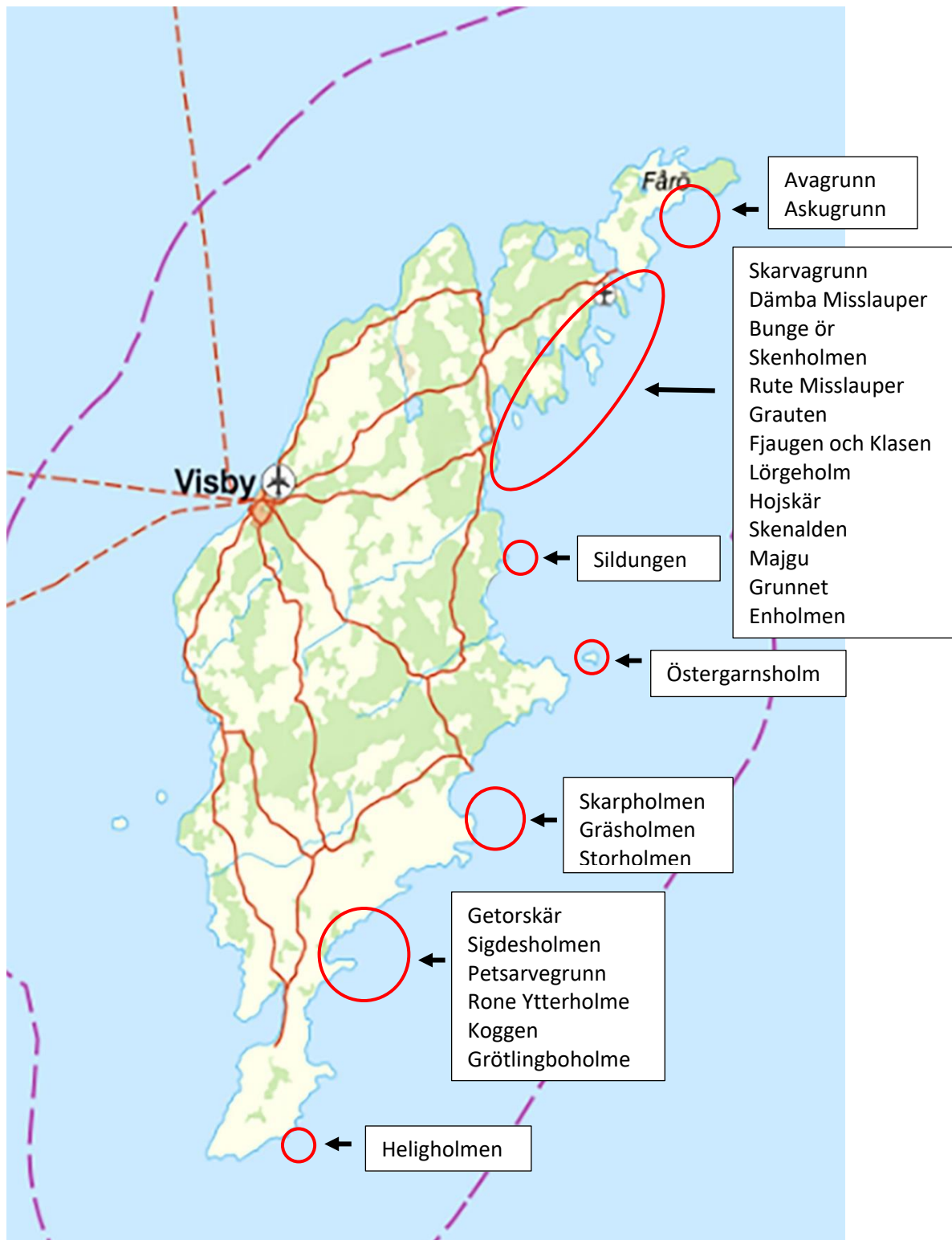
Inledning

Syftet med denna sammanställning över häckande kust- och sjöfåglar på öar längs Gotlands ostkust är att ge läsaren en övergripande bild över nuläget och av de förändringar som skett under de senaste decennierna. Flertalet av de cirka 30 öar som finns längs Gotlands ostkust hyser ett mycket rikt fågelliv. Öarna är särskilt viktiga som häckningslokaler. Ett tiotal större öar och omgivande grunda vattenområden är även mycket viktiga födosöksplatser under vår, sommar och höst för en lång rad rastande fågelarter.

Länsstyrelsen Gotlands län föreslår att öarna längs Gotlands ostkust ska ingå i det större SPA-området ”Gotlands östra kust”. Efter att regeringen beslutat om inrättande av SPA-områden som ska ingå i EU:s nätverk av Natura 2000-områden ska detaljerade bevarandeplaner upprättas för olika delar av området. Denna sammanställning utgör även ett första underlag till arbetet med att upprätta bevarandeplaner. Först beskrivs öarna och de häckande fågelbestånden i generella termer. Därefter följer beskrivningar av de häckande fågelbestånden på respektive ö.

Inventerade öar

De öar som inventerats av undertecknad och andra personer under de senaste decennierna i samband med olika forskningsprojekt, övervakningsprogram, eller andra inventeringar av till exempel hotade arter, listas i figur 1. Inventeringarnas omfattning och detaljgrad har varierat för olika öar och olika arter kust- och sjöfåglar. Vissa öar har enbart besökts vid ett tillfälle per år i maj medan andra öar har inventerats mer noggrant vid flera tillfällen under säsongen. För vissa fågelarter är inventeringsresultaten mycket exakta men för andra mer svårinventerade eller sent häckande arter är osäkerheten något större. Vissa öar har inventerats årligen under flera decennier medan andra öar inventerats under en kortare tidsperiod. En del av inventeringsresultaten finns publicerade i olika rapporter. Här presenteras resultat från såväl tidigare publicerade som tidigare opublicerade inventeringar.

Figur 1. Karta som visar var inventerade öar längs Gotlands ostkust är belägna.

Öarnas utseende och vegetation

På de större öarna Skenholmen, Fjaugen och Klasen, Östergarnsholm, Storholmen, Sigdesholmen och Rone Ytterholme finns såväl betade strandängar som andra strandtyper. De mindre öarnas utseende varierar stort. På vissa öar finns bestånd av träd, till exempel på Bunge ör och Sildungen, medan andra öar har buskvegetation, låg vegetation utan buskar, eller är nästan helt kala. Närliggande öar kan ha helt olika vegetation och utseende och därmed också olika bestånd av häckande fågelarter.

Typiska häckfåglar på öar längs Gotlands ostkust

Typiska häckande kust- och sjöfågelarter på öar längs Gotlands ostkust är knölsvan, gäss (vitkindad gås och grågås), änder (ejder, svärta, gräsand, skedand, snatterand och vigg), trutar (havstrut, silltrut och gråtrut), måsar (skrattnås, fiskmås och i mindre omfattning dvärgmås), tärnor (silvertärna, fisktärna, småtärna, skrântärna och kentsk tärna), skarv, storskrak, småskrak, och vadare (strandskata, rödbena, större strandpipare, roskarl och skärfläcka). På de större öarna med strandängsmiljöer häckar även storspov, tofsvipa, och sällsynt även sydlig kärrsnäppa, brushane och rödspov. Det totala antalet häckande vadare på öarna är dock lågt i jämförelse med antalet häckande vadare på strandängar längs Gotlands östra kust.

Öarnas betydelse som rastlokaler för flyttande fåglar

Några av de större öarna och de omgivande grunda vattenområdena är även viktiga rastlokaler för flyttande gäss, änder och vadare. På Skenholmen, Storholmen och Rone Ytterholme kan till exempel tusentals vitkindade gäss och hundratals grågäss beta under ruggningen och under flyttperioder. Stora antal rastande änder och vadare söker även föda i det grunda vattnet.

Exempel på förändringar i häckfågelfaunan under de senaste decennierna

Stora förändringar av de häckande fågelbestånden på öarna längs Gotland ostkust har skett sedan 1980-talet. Ejder häckade i mycket stort antal, och på i stort sett alla öar, fram till början på 1990-talet. Mellan 6 000 och 10 000 ejdrar häckade i mitten på 1980-talet längs Gotlands ostkust. Nya inventeringar visar att i dagsläget häckar endast cirka 200 ejdrar i samma område och trenden är fortsatt minskande. Ejdern är idag klassad som starkt hotad i Sverige och i EU (Artdatabanken 2020, Lehikoinen 2020). Vitkindad gås, som tidigare enbart häckat i Arktis, häckade för första gången på Gotland med ett par år 1971. Beståndet ökade kraftigt under 1990-talet och cirka 4 700 par häckade på öar längs Gotlands kust år 2002. Därefter har det häckande beståndet minskat dramatiskt och i dagsläget häckar endast cirka 150 par och trenden är fortsatt minskande (Black m.fl. 2014, Svenska jägareförbundet 2022). Skarv (mellanskarv) etablerade sig som häckfågel på Karlsöarna år 1992 och på öar längs Gotlands ostkust år 1995. Det häckande beståndet ökade och nådde en topp med ca 10 500 par år 2008. Därefter har beståndet stabiliserats runt 7 000 par (Herrmann m.fl. 2019). Gråtrut häckade i stort antal, sannolikt flera tusen par, på öar i mitten på 1980-talet. Några detaljerade inventeringar finns inte men på flera öar där gråtrut är ovanlig idag häckade många hundra par. En mycket markant förändring är även havsörnens återkomst som häckfågel i Östersjöregionen och på Gotland. Fram till början på 1990-talet var havsörn mycket ovanlig på Gotland. Från slutet av 1990-talet började havsörn häcka på Gotland och i dagsläget finns cirka 50 häckande par plus ett större antal ej häckande unga fåglar. Havsörn finns i dagsläget

närvarande vid alla öar längs Gotlands ostkust och påverkar genom predation och störning bestånden av flera häckande kustfågelarter, bland annat ejder, vitkindad gås och skarv.

Hotade och hänsynskrävande arter

Flera fågelarter som häckar på öar längs Gotland ostkust är rödlistade eller klassade som nationellt hotade enligt Artdatabankens rödlista 2020. Man bör därför särskilt notera att kust- och sjöfågelarter som kan tyckas vara vanliga som häckfåglar på gotländska öar kan vara ovanliga eller sällsynta i övriga Sverige. De arter som uppfyller kriterierna för akut hotad (CR), starkt hotad (EN), sårbar (VU) eller nära hotad (NT) benämns rödlistade.¹ De rödlistade arter som kategoriseras som CR, EN eller VU benämns dessutom som hotade (Artdatabanken 2020).

Rödlistade arter som häckar regelbundet på öar längs Gotland ostkust är: ejder (EN), roskarl (EN), svärta (VU), gråtrut (VU), havstrut (VU), silltrut (VU), strandskata (NT), skedand (NT), skrattmå (NT), småtärna (NT), skrântärna (NT) och kentsk tärna (NT).

Rödlistade arter som häckar sällsynt eller oregelbundet på vissa större öar längs Gotland ostkust är: sydlig kärrsnäppa (CR), rödspov (EN), storspov (EN), tofsvipa (VU), brushane (VU) och tobisgrissla (NT).

På grund av svärtans och ejderns kraftiga minskningar har AEWA, Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds, antagit en ”International Single Species Action Plan för svärta” samt färdigställt en motsvarande plan för ejder (Dagys et al. 2018, Lehikoinen et al. 2020). Aktionsplanen för ejder förväntas antas inom kort. Målet med aktionsplanerna är att populationerna av svärta och ejder ska uppnå god bevarandestatus så att arterna kan bortföras från IUCNs globala rödlista över hotade arter. Sverige är en part i AEWA och har medverkat i framtagandet av planerna.

Fågelarter som ofta byter häckningsplats

Fågelarter som bland annat skrattmå, kentsk tärna, skarv häckar vanligtvis på öar men byter ofta häckningsplats mellan olika år (Herrmann m.fl. 2011, 2019). De öar som hyser stora kolonier av dessa arter ett visst år kan under andra år helt sakna dessa arter. Vidare så lockar stora skrattmåskolonier ofta till sig andra häckande arter som till exempel simänder. Kentsk tärna häckar dessutom i stort sett alltid i skrattmåskolonier. För att kunna bevara en rik häckande kust- och sjöfågelfauna på landskapsnivå krävs därför att det finns alternativa möjliga häckningsöar när en tidigare använd ö av något skäl blir olämplig som häckningsplats. En ö kan bli olämplig som häckningsplats om till exempel räv lyckas ta sig till ön, om predation och störning från havsörn blir för stor, eller om störande mänskliga aktiviteter av olika slag blir för stora.

¹ CR=Critically Endangered, EN=Endangered, VU=Vulnerable, NT=Near Threatened enligt IUCNs terminologi.

Födosöksområden i marin miljö

För att fåglarnas äggläggning och ungtproduktion ska bli framgångsrik och bestånden förbli livskraftiga på sikt krävs inte enbart lämpliga öar som häckningsplatser utan även omgivande stränder och vattenområden med god födotillgång. Fiskätande fågelarter som silltrut, kentsk tärna, skräntärna, och skarv kan flyga flera tiotals kilometer från boplatsen för att fånga fisk som ungarna sedan matas med. Ejder och svärta behöver tillgång till rika musselbankar i närområdet för att äta upp sig veckorna före äggläggning och ruvning (Larsson m.fl 2014). Efter kläckningen behövs dessutom grunda områden med rika förekomster av små kräftdjur nära häckningsplatserna där ungarna av ejder och svärta kan hitta föda. Andra fågelarter som till exempel skrattmå, fiskmå och gråtrut söker efter föda såväl på land som i närliggande vattenområden. Vadare söker föda vanligen längs öarnas stränder. Ett kommande bevarandearbete måste därför fokusera på att bibehålla kopplingar mellan lämpliga häckningsöar, omgivande stränder och vattenområden med god tillgång på föda.

Hot mot fågellivet

Fågellivet på gotländska öar påverkas mycket kraftigt negativt om räv tar sig ut till öarna. Räv kan nästan helt utrota häckande bestånd på kort tid genom direkt predation på fåglar och bon eller på grund av att fåglar hoppar över häckningsförsök om räv finns på ön. Räv kan ta sig till öar under vintern när is finns. Räv kan även simma till öar nära kusten. Räv kan sannolikt även övervintra på de större öarna. En av de viktigaste åtgärderna för att bevara ett rikt fågelliv på gotländska öar är att utöva skydds jakt på räv när indikationer finns på närvaro av räv. Efter isvintrar bör de viktigaste större öarna avsökas i mars och skydds jakt bedrivs på eventuella förekommande rävar.

Mink saknas i princip på Gotland och utgör i dagsläget inget hot mot fågellivet.

Havsörnen har ökat kraftigt i antal i Sverige och på Gotland efter att ha varit nästan utrotad på grund av miljögifter på 1970-talet. Havsörn finns numera ständigt närvarande på eller nära öarna längs kusten. På vissa öar kan 5-10 havsörnar, ibland upp till 20-30 havsörnar, ses under vår och sommar. Den dramatiska nedgången av häckande ejder och vitkindad gås på Gotland under de senaste 10-20 åren kan härledas till havsörnens återkomst. Havsörn kan också påverka bestånden av skarv och skräntärna. Effekter av havsörns predation på bon och ungar av skräntärna har noterats på flera andra håll i Sverige och åtgärder för att skrämja havsörn bort från de rödlistade skräntärnornas häckningsplatser har påbörjats i bland annat Uppland.

Mänskliga aktiviteter, särskilt större organiserade verksamheter, kan påverka fågellivet på grund av olika störningseffekter. Större organiserade aktiviteter bör därför undvikas på eller nära öarna under maj och juni. Hittills har fågellivet på öar längs Gotlands ostkust inte nämnvärt påverkats av människors besök, sannolikt på grund av att besök på öar är relativt ovanliga under våren och försommaren.

Öster om Gotland finns mycket hårt trafikerade fartygsleder och utsläpp av olja och kemikalier från fartyg är fortfarande vanliga. Utsläpp av förorenande ämnen är ett ständigt närvarande hot mot sjöfåglar som söker föda till havs.

Förutom direkta faktorer som påverkar fåglarnas häckning och överlevnad kan indirekta faktorer som på ett mer långsiktigt sätt påverkar tillgången till högkvalitativ föda påverka kust och sjöfåglars fortlevnad. Exempelvis kan storskalig exploatering av vattenområden för olika industriella ändamål minska sjöfåglars tillgång till goda födosöksområden på grund av undanträngningseffekter.

Beskrivningar av de häckande kust- och sjöfågelbestånden på öar längs Gotland ostkust.

Avagrunn (57.9322 N; 19.2892 E)

Avagrunn är en cirka 400 m långsmal flack ö utan högre vegetation cirka 5 km sydväst Fårö fyr.

På ön häckar i dagsläget bland annat skarv, knölsvan, fiskmå, gråtrut, silltrut, havstrut, silvertärna och skrântärna. Antalet häckade ejdrar har succesivt minskat från ca 100 ruvande honor år 2010 till inga ruvande honor år 2022. Antalet häckande skarvar i kolonin har varierat mellan ca 270 par och 1 200 par under perioden 2001 till 2022. År 2022 häckade ca 360 par. En mindre silltrutskoloni, ca 10-20 par år 2022, finns även på ön. Skrântärna har häckat på ön åtminstone sedan år 2001. Fram till år 2018 häckade ett solitärt par årligen. Därefter har en stor koloni bildats och år 2021 häckade ca 29 par på ön. Stranden runt ön attraherar även till del vadare och änder. Sammantaget bedöms ön ha ett mycket högt skyddsvärde för fåglar.

Askugrunn (57.9217 N; 19.2274 E)

Askugrunn är en cirka 150 m långsmal flack ö utan högre vegetation cirka 5 km öster om Fårö kyrka.

På ön häckar i dagsläget endast ett mindre antal arter, bland annat ca 10 par gråtrut samt enstaka ejder, storskrake, fiskmå, havstrut och silvertärna. Ön har tidigare hyst kolonier av skarv, ca 400 par år 2015 och ca 180 par år 2020. År 2021 och 2022 häckade inga skarvar på ön. Dock är ön ett tillhåll för stora antal ej häckande skarv. Vegetationen på ön är därför till stor del borta. Mellan år 2005 och 2019 har ett par skrântärna häckat på ön. Upp till ca 50 ejdrar har tidigare även häckat på ön. Sammantaget bedöms ön ha ett skyddsvärde för fåglar.

Skarvagrunn (57.8470 N; 19.0954 E)

Skarvagrunn är en ca 100 m stor ö utan högre vegetation i Fårösundet, Södra Gattet, mellan Bungenäs och Ryssnäs.

Trots öns ringa storlek häckade över 1 300 par skarv på ön år 2022. På ön häckar även knölsvan, gråtrut samt enstaka ejder och vitkindad gås. Tidigare, fram till år 2013, har upp mot 160 ejderhonor häckat på ön. Från år 2014 till 2022 har antalet häckande ejder minskat successivt och är nu nära noll. Tidigare har även en koloni av silvertärna funnits på ön. Sammantaget bedöms ön ha ett högt skyddsvärde för fåglar.

Dämba Misslauper (57.8342 N; 19.1566 E)

Dämba Misslauper är en ca 230 m långsmal flack ö utan högre vegetation ca 2 km öster om Ryssnäs.

På ön häckar i dagsläget gråtrut, silltrut, havstrut, silvertärna, skrântärna, knölsvan samt enstaka ejder. Antalet häckande gråtrut och silltrut uppgick år 2022 till ca 20 par vardera. Ett par skrântärna har häckat på ön mellan 2010 och 2022. Tidigare har upp mot 50 ejderhonor häckat på ön. Sammantaget bedöms ön ha ett högt skyddsvärde för fåglar.

Bunge ör (57.8268 N; 19.1182 E)

Bunge ör är en ca 500 x 300 m stor ö i Fårösundet, Södra Gattet, ca 1,3 km nordost om Bungenäs. Inre delen av ön är bevuxen med träd och buskar. På ön finns en hamn och viss bebyggelse. Ön är ett populärt besöksmål under sommaren och ön vårdas bland annat av en hembygdsförening.

På ön häckar bland annat fiskmås, gråtrut, havstrut, silvertärna, knölsvan, ejder, vitkindad gås, grågås samt strandskata, rödbena, större strandpipare, skärfläcka och roskarl. Det finns kolonier av fiskmås, silvertärna och gråtrut på ön. Ön är svårinventerad och har därför inte inventerats i detalj. Sannolikt häckar även storskrake, småskrake och svärta på ön. Antalet häckande ejderhonor har tidigare varit mycket högt, uppskattningsvis drygt 200 häckande ejderhonor år 2013. Därefter har antalet minskat successivt till uppskattningsvis några tiotal individer. Sammantaget bedöms ön ha ett högt skyddsvärde för fåglar.

Skenholmen (57.7959 N; 19.0442 E)

Skenholmen är en ca 2,5 km x 1,2 km stor fårbetad låglänt ö utan högre vegetation ca 2,5 km öster om Lergrav. Ön är ett sedan länge nedlagt skjutfält men är idag ett fågelskyddsområde med tillträdesförbud mellan 15 mars och 15 juli, samt ett Natura 2000-område.

Ön har ett extremt rikt fågelliv som är unikt i ett nationellt perspektiv. Kustfågelinventeringar av ön finns dokumenterade inom ramen för Svensk Fågeltaxering, Lunds universitet. På ön häckar mycket stora antal måsar, tärnor och trutar, till exempel mellan 1000 och 1500 par skrattmås, över 200 par silvertärna, ca 100 par fiskmås, över 30 par silltrut samt gråtrut, havstrut, småtärna, kentsk tärna och dvärgmås. På ön häckar även flera arter änder, till exempel gräsand, skedand, snatterand, vigg och ejder samt även vitkindad gås och knölsvan. Även en lång rad arter vadare häckar på ön, t.ex. strandskata, rödbena, roskarl, större strandpipare, storspov, rödspov, skärfläcka, enkelbeckasin, brushane och tofsvipa. Tidigare år har även sydlig kärrsnäppa häckat på ön. Liksom på andra öar har antalet häckande ejdrar på Skenholmen minskat under senare decennier från fler än 100 till ett fåtal individer idag.

De omgivande grunda vattenområdena som idag inte ingår i Natura 2000-området utnyttjas som födosöksområde av stora antal rastande vadare, änder, gäss och svanar. Under ruggningsperioden i juni och juli finns hundratals vitkindade gäss, grågäss och knölsvan på ön och i vattenområdena runt ön. Under april och maj rastar även tusentals arktiskt häckande vitkindade gäss på ön. Sammantaget bedöms ön ha ett mycket högt skyddsvärde för fåglar.

Rute Misslauper (57.7709 N; 19.0870 E)

Rute Misslauper är en cirka 150 m långsmal ö med låg vegetation ca 2 km öster om Furillen

På ön häckade enstaka knölsvan, ejder, gräsand, gråtrut, fiskmås under 2022. Även en mindre koloni av silvertärna fanns på ön. Ön och ett närliggande rev är ett sälområde där flera hundra gråsäl kan uppehålla sig mellan mars och juni. Sammantaget bedöms ön ha ett skyddsvärde för fåglar.

Grauten (Storgraut) (57.7298 N; 19.0202 E)

Grauten är en ca 300 m x 170 m stor ö med buskvegetation på den centrala delen. Ön är belägen cirka 1 km söder om Furillens sydspets. Cirka 400 m sydost om ön finns Grautens fyr på skäret Lillgraut. Ön ligger i naturreservatet Slite skärgård.

På ön finns en stor koloni av skarv. Under perioden mellan år 2007 och 2022 har antalet häckande par av skarv varierat mellan ca 280 par och 1740 par. Under 2022 häckade ca 860 par. På ön finns även en av Sveriges största kolonier av skräntärna bestående av 50-60 par (Larsson 2021). Skräntärna har häckat regelbundet och i växande antal på Grauten åtminstone sedan år 2001. En koloni av silvertärna på cirka 100 par finns även på ön. Övriga arter som häckar på ön är bland annat knölsvan, ejder, gråtrut och havstrut. Sannolikt häckar även enstaka par av småtärna, svärta och strandskata. Sammantaget bedöms Grauten ön ha ett mycket högt skyddsvärde för fåglar.

Fjaugen och Klasen (57.7508 N; 18.9743 E)

Fjaugen och Klasen är två öar som är sammanbundna vid lågvatten och belägna mellan Furillen och Kyllaj. Klasen är en låg ö med buskvegetation på den centrala delen. Fjaugen är en torrare högre ö med gammalt kalkbrott och hamn. Den lägre ön Klasen är den fågelrikaste ön. Avståndet mellan de två öarnas ytterpunkter i nord och syd är ca 1,7 km. Öarna ligger i naturreservatet Slite skärgård.

På Klasen finns ett mycket rikt fågelliv med kolonier av fiskmås, skrattmås och silvertärna och enstaka par av häckande gråtrut, havstrut och småtärna. Vidare häckar knölsvan, ejder, vitkindad gås, grågås, samt gräsand, skedand och sannolikt även snatterand, vigg och svärta. Antalet häckande ejder och vitkindad gås har minskat kraftigt sedan år 2010 då över 200 ejdrar och över 100 par vitkindad gås häckade. I dagsläget häckar endast enstaka par. Klasen hyser även häckande vadare som strandskata, rödbena, större strandpipare, skärfläcka och roskarl. År 2021 kom räv ut till ön vilket medförde en mycket kraftig nedgång av häckande fåglar. Sammantaget bedöms Klasen ha ett mycket högt skyddsvärde för fåglar.

På ön Fjaugen häckar betydligt färre kust- och sjöfåglar än på Klasen. En koloni av silvertärna brukar finnas på Fjaugen samt häckande småtärna. Tidigare har tobisgrissla häckat på norra delen av ön. Eftersom den finns en mindre hamn på Fjaugen är ön ett populärt besöksmål under sommaren. Sammantaget bedöms Fjaugen ha ett skyddsvärde för fåglar.

Lörgeholm (57.7349 N; 18.9613 E)

Lörgeholm är en 400 m x 200 m stor ö med träd och buskvegetation på den centrala delen. Stränder består till stor del av block och sten. Endast ett ca 100 m smalt sund finns mellan ön och stranden vid Smöjen. Ön ligger i naturreservatet Slite skärgård.

En större skrattmåskoloni om ca 200 par fanns på ön år 2022. Ett tiotal par gråtrut, fiskmås och silvertärna häckar även på ön. År 2010 bedömdes att ca 170 ejdrar häckade på ön. Antalet har minskat sedan dess och år 2022 bedömdes att endast ca 25 ejdrar häckade på ön. Vidare häckar ett tiotal vitkindade gäss samt knölsvan, gräsand, strandskata, rödbena, storspov och roskarl på ön. Sammantaget bedöms Lörgeholm ha ett högt skyddsvärde för fåglar.

Hojskär (57.6998 N; 18.9322 E)

Hojskär är en ca 100 m x 50 m stor ö med delvis buskvegetation ca 2,5 km sydost om S:t Olofsholm. Ön ligger i naturreservatet Slite skärgård.

På Hojskär häckar i dagsläget knölsvan samt enstaka ejder, gråtrut, fiskmåås och silvertärna. År 2010 häckade ca 75 ejdrar på ön. Under perioden mellan år 2001 och 2014 varierade antalet häckande skarv på ön mellan 40 par och 460 par. Inga skarvar har häckat på ön sedan 2015. Sammantaget bedöms Hojskär ha ett skyddsvärde för fåglar.

Skenalden (57.6877 N; 18.9238 E)

Skenalden är en ca 200 m x 50 m stor ö med delvis buskvegetation ca 3 km söder om S:t Olofsholm. Ön ligger i naturreservatet Slite skärgård.

På Skenalden häckar i dagsläget knölsvan samt enstaka ejder, gråtrut, fiskmåås och silvertärna. År 2010 häckade ca 125 ejdrar på ön. Under perioden mellan år 2001 och 2013 varierade antalet häckande skarv på ön mellan 50 par och 450 par. Inga skarvar har häckat på ön sedan 2014. Skräntärna har häckat på ön med 1-2 par årligen mellan år 2019 och 2022. Sammantaget bedöms Skenalden ha ett högt skyddsvärde för fåglar.

Majgu (57.6812 N; 18.8553 E)

Majgu är en ca 700 m x 500 m stor ö med buskvegetation och trädgångar. Ön är belägen ca 3,8 km sydost om Slite. Ön ligger i naturreservatet Slite skärgård.

På Majgu finns en koloni om ca 60 par fiskmåås. I övrigt häckar bland annat silvertärna, och enstaka gråtrut och ejder. Runt stränderna födosöker strandskata, rödbena, roskarl, större strandpipare och småtärna. Hur många par av olika vadararter som verkligen häckar på Majgu är oklart. Sammantaget bedöms Majgu ha ett skyddsvärde för fåglar.

Grunnet (57.6956 N; 18.8374 E)

Grunnet är en ca 400 m x 300 m stor ö med låg vegetation och med trädgångar på centrala delen av ön. Grunnet är belägen ca 2 km sydost om Slite. Ön ligger i naturreservatet Slite skärgård.

På Grunnet finns i dagsläget en koloni om ca 50 par gråtrut samt enstaka häckande havstrut. Tidigare har det även funnits större kolonier av fiskmåås, skrattmåås och silvertärna på ön. På ön häckade år 2022 även knölsvan samt enstaka ejder och vitkindad gås. Tidigare har upp mot 200 ejdrar och ca 70 par vitkindade gäss häckat på ön. Sammantaget bedöms Grunnet ha ett högt skyddsvärde för fåglar.

Enholmen (57.6946 N; 18.8211 E)

Enholmen är en ca 500 m x 500 m stor ö. På ön ligger Karlsvärds fästning. Enholmen är belägen ca 1 km sydost om Slite. Den finns en hamn på Enholmen och ön är ett populärt besöksmål under sommaren.

Tidigare inventeringar har indikerat att endast ett mindre antal kust- och sjöfåglar häckar på ön. Ön har inte inventerats under senare år. Sammantaget bedöms Enholmen ha ett lågt skyddsvärde för fåglar.

Sildungen (57.5856 N; 18.8198 E)

Sildungen är en ca 200 m x 200 m stor trädbevuxen ö med öppna ytor längs stranden. Sildungen är belägen ca 1 km öster om Botvaldevik.

På Sildungen finns en fiskmåskoloni samt häckande gråtrut, havstrut och silvertärna. Vissa år har även en större koloni av skrattnås funnits på ön. Mellan år 2004 och 2009 fanns även en koloni av kentsk tärna på ön. Tidigare har flera hundra ejdrar häckat på ön. I dagsläget häckar sannolikt endast några tiotal ejdrar. På ön häckar även knölsvan, vitkindad gås, gräsand, strandskata, rödbena, större strandpipare och skärfläcka. Sammantaget bedöms Sildungen ha ett högt skyddsvärde för fåglar.

Östergarnsholm (57.4418 N; 18.9752 E)

Östergarnsholm är en ca 1,9 km x 1 km stor fårbetad ö utan högre vegetation ca 4 km nordost om Herrvik. Ön har en liten hamn och två fyrar med viss bebyggelse runt den nya fyren. Östergarnsholm är ett populärt besöksmål under sommaren. Uppsala universitet bedriver forskningsverksamhet på södra delen av ön och har fast utrustning på land och i vatten för studier av hav och atmosfär (Uppsala universitet 2022). SMHI har även mätstation på ön.

Östergarnsholm har ett mycket rikt fågelliv. På ön finns i dagsläget en av Gotlands största kolonier av silltrut med mellan 150-200 par samt ca 150 par fiskmå, ca 50 par skrattnås, ca 150 par silvertärna samt en koloni med ca 40 par kentsk tärna. På ön häckar även gråtrut, havstrut och småtärna och knölsvan. Tidigare har 1 000 eller fler ejdrar samt upp mot 300 par vitkindad gås häckat på ön. I dagsläget häckar enbart några tiotal ejdrar och vitkindade gäss på ön. På västra delen av ön, bland stenblock på stranden, häckar även något tiotal par av tobisgrissla. Antalet häckande tobisgrissla har minskat successivt på ön under de senaste 20 åren.

Ön hyser även häckande vadare, bland annat strandskata, rödbena, storspov, tofsvipa, större strandpipare. Sannolikt häckar även ros Karl. En inventering år 1987 visade att det då även fanns 5 par häckande sydlig kärrensnäppa, 25 par ros Karl, 2 par brushane, 20 par svärta, 220 par tobisgrissla och 2 par skrântärna (Petterson 1988).

Under april och maj rastar även arktiskt häckande vitkindade gäss på ön. Under senvinter och vår rastar även stora tusentals alfåglar och ejder vid de musselrika vattenområdena runt ön. Sammantaget bedöms ön ha ett mycket högt skyddsvärde för fåglar

Skarpholmen, Laus holmar (57.2943 N; 18.7416E)

Skarpholmen är en ca 400 m x 200 m stor ö med låg vegetation och med grupper av döda och levande träd. Skarpholmen är belägen ca 4 km sydost om Ljugarn. Ön är separerad från Gräsholmen med ett smalt sund. Ön och närmast omgivande vatten ingår i naturreservatet Laus holmar och har tillträdesförbud mellan 15 mars och 30 juni och är även ett Natura 2000-område.

Skarpholmen har under lång tid präglats av den stora kolonin av skarv. Första häckningen av skarv skedde 1995. År 2015 häckade över 3 300 par men därefter har antalet par minskat snabbt och år 2021 häckade inga skarvar på ön. Under 2022 har ca 100 par återigen påbörjat häckning. Förutom skarv häckar ca 50 par gråtrut, enstaka havstrut, ett tiotal ejder, samt gräsand, knölsvan samt grågås. Tidigare har som mest flera hundra ejdrar och ca 170 par vitkindad gås häckat på ön. Sammantaget bedöms Skarpholmen ha ett högt skyddsvärde för fåglar.

Gräsholmen, Laus holmar (57.2941 N; 18.7524 E)

Gräsholmen är en ca 400 m x 300 m stor ö med låg vegetation och med enstaka döda och levande mindre träd. Gräsholmen är belägen ca 4 km sydost om Ljugarn. Ön och närmast omgivande vatten ingår i naturreservatet Laus holmar och har tillträdesförbud mellan 15 mars och 15 juli och är även ett Natura 2000-område.

Gräsholmen har liksom den närliggande Skarpholmen hyst stora antal häckande skarv. Första häckningen skedde år 2000 och som mest, år 2008, häckade drygt 1 600 par. Inga skarvar häckade på ön år 2021 eller 2022. En skrattmåskoloni om ca 200 par, en koloni kentsk tärna om ca 60 par och ca 50 häckande par av silvertärna fanns på ön år 2022. Dessutom häckar fiskmå, ca 25 par gråtrut, ca 6 par silltrut, enstaka havstrut och ejder, samt knölsvan, gräsand, skedand och snatterand på ön. Tidigare har flera hundra ejdrar samt upp mot 400 par vitkindad gås häckat på ön. Svärta, strandskata och rödbena häckar sannolikt på ön. Stränderna runt ön attraherar rastande kust- och sjöfåglar under flyttperioder. Sammantaget bedöms Gräsholmen ha ett mycket högt skyddsvärde för fåglar.

Storholmen, Laus holmar (57.2781 N; 18.7484 E)

Storholmen är en ca 1 km x 400 m stor färbetad ö med låg vegetation. Storholmen är belägen ca 6 km sydost om Ljugarn. Ön och närmast omgivande vatten ingår i naturreservatet Laus holmar och har tillträdesförbud mellan 15 mars och 15 juni och är även ett Natura 2000-område.

På Storholmen häckar i dagsläget ca 450 par skrattmå, ca 50 par fiskmå, ca 40 par silvertärna, ett tiotal par gråtrut och enstaka havstrut och småtärna. På ön häckar även ett tiotal ejder samt knölsvan, gräsand, skedand och snatterand samt vadare som strandskata, rödbena, skärfläcka, tofsvipa, storspov. Vissa år har kentsk tärna häckat på ön. Ön har tidigare hyst Sveriges största koloni av vitkindad gås med som mest ca 2 000 par år 2002. Därefter har antalet häckande par av vitkindad gås minskat successivt och år 2022 häckade endast ca 3 par.

Stränderna runt ön attraherar rastande kust- och sjöfåglar under flyttperioder. Under april och maj rastar tusentals arktiskt häckande vitkindade gäss i närområdet och på ön. Under ruggningsperioden i juni och juli finns stora antal grågäss och knölsvan i vattenområdena runt ön. Sammantaget bedöms Storholmen ha ett mycket högt skyddsvärde för fåglar.

Getorskär (57.1615 N; 18.4874 E)

Getorskär är en ca 400 m långsmal ö med låg vegetation. Getorskär är belägen ca 1,3 km syd Ronehamn. Ön och närmast omgivande vatten ingår i Ålarve naturreservat och har tillträdesförbud mellan 15 mars och 15 juli och är även ett Natura 2000-område.

I dagsläget domineras ön av en stor skarvkoloni på ca 1 000 par. Mellan år 2007 och 2022 har antalet häckande par av skarv varierat mellan ca 200 och ca 2 000 par. På ön häckar även ett tiotal par knölsvan samt enstaka ejder och vitkindad gås men även gräsand, skedand och snatterand. På och runt ön sågs år 2022 även ca 30 gråtrut, ca 60 skrattmå, ca 50 silvertärna och ca 25 fiskmå, ca 6 havstrut och cirka 10 strandskata. Det är inte troligt att alla sedda trutar, måsar, tärnor och strandskator verkligen häckar på ön. Kustfågelinventeringar av ön finns dokumenterade inom ramen för Svensk Fågeltaxering, Lunds universitet. Sammantaget bedöms Getorskär ha ett högt skyddsvärde för fåglar.

Sigdesholmen (57.1549 N; 18.4662 E)

Sigdesholmen är en ca 1 km x 250 m stor ö med låg vegetation och bestånd av buskar på centrala delen. Sigdesholmen är belägen ca 2,5 km sydväst om Ronehamn. Ön är ett Natura 2000-område.

På Sigdesholmen finns ett mycket rikt fågelliv med mycket stora kolonier av skrattmå, ca 1 000 par, fiskmå ca 300 par, silvertärna upp mot 500 par, samt en koloni av kentsk tärna på ca 210 par. Vidare häckar enstaka par av gråtrut och havstrut. På ön finns även häckande knölsvan, ejder, vitkindad gås, samt gräsand och skedand. Antalet häckande ejder och vitkindad gås har minskat kraftigt. År 2002 häckade ca 300 par vitkindad gås och år 2011 häckade över 100 ejdrar på ön. I dagsläget häckar endast enstaka par. Sigdesholmen hyser även häckande vadare som strandskata, rödbena, större strandpipare, roskarl och vissa år även skärfläcka. Sammantaget bedöms Sigdesholmen ha ett mycket högt skyddsvärde för fåglar.

Petsarvegrunn (57.1349 N; 18.4391 E)

Petsarvegrunn är en ca 100 m x 50 m liten nästan kal ö med låg vegetation. Petsarvegrunn är belägen ca 5,2 km sydväst Ronehamn. Ön har tidigare varit bevuxen med buskar och träd. Vegetationen är numera nästan helt borta på grund av skarvkolonin.

På denna lilla ö häckar i dagsläget ca 70 par skarv och samt ca 15 par gråtrut samt enstaka knölsvan, ejder och vitkindad gås. Under perioden mellan år 2001 och 2022 har antalet häckande par av skarv på ön varierat mellan noll och ca 700 par. Upp mot 150 ejdrar har tidigare även häckat på ön.

Rone Ytterholme (57.1277 N; 18.5049 E)

Rone Ytterholme är en ca 1,5 km x 400 m stor fårbetad ö med låg vegetation. Rone Ytterholme är belägen ca 5 km sydsydost Ronehamn. Ön och närmast omgivande vatten ingår i Rone Ytterholme naturreservat och har tillträdesförbud mellan 15 mars och 15 juli och är även ett Natura 2000-område

Rone Ytterholme har tidigare haft ett mycket rikt fågelliv. På grund av att räv tagit sig ut på ön år 2017, 2018, 2019, 2021, 2022, och eventuellt övervintrat på ön mellan vissa år när skyddsjakten inte lyckats med att ta bort alla rävar, har antalet häckande par av samtliga kust- och sjöfågelarter i dagsläget reducerats till nära noll. Tidigare har ön hyst över 1 100 häckande vitkindade gäss och över 200 häckande ejdrar samt stora kolonier på flera hundra par av skrattmå samt mindre kolonier av silvertärna, fiskmå och gråtrut. Vissa år har även kentsk tärna häckat i skrattmåskolonierna. Ön har tidigare även hyst häckande vadare som

strandskata, rödbena, större strandpipare, ros Karl, tofsvipa och skärfläcka. Stränderna runt ön attraherar rastande kust- och sjöfåglar under flyttperioder.

Under april och maj rastar tusentals arktiskt häckande vitkindade gäss på ön. Under ruggningsperioden i juni och juli finns hundratals grågäss och knölsvan på ön och i vattenområdena runt ön.

Sammantaget bedöms Rone Ytterholme ha ett mycket högt skyddsvärde för fåglar. Dock krävs effektiv skydds jakt på räv för att fåglar alls ska häcka och öns stora potential som häckningslokal ska kunna realiseras.

Koggen (57.1445 N; 18.5277 E)

Koggen är en ca 300 m x 100 m ö med låg vegetation. Koggen är belägen ca 3,7 km sydost Ronehamn norr om Rone Ytterholme.

På denna lilla ö häckar i dagsläget ca 15 par knölsvan, ca 25 ejder, ca 30 par silvertärna, gräsand, storskrake, samt en mindre grupp gråtrut och enstaka havstrut. Tidigare har även silltrut häckat på ön. På sandreveln Austergrund norr om Koggen har en koloni om ca 30 par skärfläcka funnits vissa år. Sammantaget bedöms Koggen ha ett högt skyddsvärde för fåglar.

Grötlingboholme (57.1248 N; 18.4632 E)

Grötlingboholme är en ca 1,3 km x 400 m stor betad ö med låg vegetation. Grötlingboholme är belägen vid östra delen av Grötlingboudd ca 5,5 km sydsydväst Ronehamn. Ön och närmast omgivande vatten ingår i Grötlingboholme naturreservat och har tillträdesförbud mellan 15 mars och 15 juli och är även ett Natura 2000-område.

Vid lågvatten är sundet mellan Grötlingboholme och Grötlingboudd torrlagt varför räv lätt kan ta sig till holmen. På Grötlingboholme häckar vadare men vanligen få eller inga andfåglar, trutar, måsar och tärnor. Grötlingboholme och omgivande grunda områden är främst en viktig rastlokal för kust- och sjöfåglar och i mindre utsträckning en häckningslokal. Under april och maj rastar tusentals arktiskt häckande vitkindade gäss på Grötlingboudd och Grötlingboholme. Sammantaget bedöms Grötlingboholme ha ett högt skyddsvärde för fåglar.

Heligholmen (56.9240 N; 18.2839 E)

Heligholmen är en ca 400 m x 350 m ö med låg vegetation. Heligholmen är belägen ca 1 km syd om Holmhällar. Ön är ett djur- och växtskyddsområde och har tillträdesförbud mellan 15 mars och 15 juli och är ett Natura 2000-område.

Heligholmen domineras i dagsläget av en mycket stor skarvkoloni, ca 1 900 par skarv. På ön finns också en av Gotlands största koloni av silltrut om ca 200 par samt uppskattningsvis lika många par gråtrut. Vissa år har även en större koloni om flera hundra skrattmåsar samt kentsk tärna funnits på ön. På ön häckar i dagsläget några tiotals ejdrar och vitkindad gås. Tidigare har upp mot 600 ejdrar häckat på ön. På ön häckar sannolikt även vadare som strandskata och rödbena. Enstaka par av tordmule häckar på öns östra sida. Minst ett par sågs år 2022. Sammantaget bedöms Heligholmen ha ett mycket högt skyddsvärde för fåglar.

Referenser

Artdatabanken 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. Artdatabanken

<https://www.arterdatabanken.se/globalassets/ew/subw/artd/2.-var-verksamhet/publikationer/31.-rodlista-2020/rodlista-2020>

Black, J., Prop, J., Larsson, K. 2014. *The Barnacle Goose*. London, T & AD Poyser.

<https://www.bloomsbury.com/uk/barnacle-goose-9781472911568/>

Dagys, M., Hearn, R. (compilers) 2018. International Single Species Action Plan for the Conservation of the Velvet Scoter (*Melanitta fusca*) W Siberia & N Europe/NW Europe population. AEWA Technical Series No. 67. Bonn, Germany.

https://www.unep-aewa.org/sites/default/files/publication/velvet_scooter_11022020.pdf

Herrmann, C., Bregnballe, T., Larsson, K., Leivits, M. and Rusanen, P. 2019. *Population Development of Baltic Bird Species: Great Cormorant (Phalacrocorax carbo sinensis)*. HELCOM Baltic Sea Environment Fact Sheets. Online.

<http://www.helcom.fi/baltic-sea-trends/environment-fact-sheets/biodiversity/population-development-of-great-cormorant/>

Herrmann, C., Gregersen, J., Larsson, R., Larsson, K., Elts, J., et al. (2011). Population Development of Baltic Bird Species: Sandwich Tern (*Sterna sandvicensis* Lath., 1787). Helcom.

<http://www.helcom.fi/baltic-sea-trends/environment-fact-sheets/biodiversity/population-development-of-sandwich-tern/>

Larsson, K. 2021. Inventering av häckande skrântärna på Gotland under 2021. Rapport Länsstyrelsen Gotlands län.

Larsson, K., Hajdu, S., Kilpi, M., Larsson, R., Leito, A. and Lyngs, P. 2014. Effects of an extensive *Prymnesium polylepis* bloom on breeding eiders in the Baltic Sea. *Journal of Sea Research* 88: 21-28.

<http://dx.doi.org/10.1016/j.seares.2013.12.017>

Lehikoinen, P., Alhainen, M., Frederiksen, M., Jaatinen, K., Juslin, R., Kilpi, M., Mikander, N. & Nagy, S. (compilers) 2020. Draft International Single Species Action Plan for the Conservation of the Common Eider *Somateria m. mollissima* (Baltic, North & Celtic Seas, and Norway & Russia populations) and *S. m. borealis* (Svalbard & Franz Josef Land population). AEWA Technical Series No. [XX], Bonn, Germany.

Pettersson, L-Å. 1988. Östergarnsholm - inventering av häckfågelfaunan 1987. Rapport. Länsstyrelsen i Gotlands län.

Svenska jägareförbundet. 2022. Vilt och vetande. Vitkindad gås. <https://jagareforbundet.se/vilt/vilt-vetande2/artpresentation/faglar/vitkindad-gas/>

Uppsala universitet 2022. Östergarnsholm fältstation.

<https://www.geo.uu.se/forskning/luval/amnen/meteorologi/pagaende-forskning/vatten-och-atmosfar/ostergarnsholm-station/>

2022-06-03